

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษา
ตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปศึกษาแบบ DBAE
Curriculum Development for Art Education Teacher Training
Based on DBAE.

บุญเสริม วัฒนกิจ*

Watanakit_Boo@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปศึกษาแบบ DBAE เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นครูผู้สอนศิลปศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 50 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย การศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1. การสร้างหลักสูตร โดยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาทางวิชาการ กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร กำหนดเนื้อหาของหลักสูตร วิเคราะห์ผู้เข้าอบรม กำหนดกิจกรรมการฝึกอบรม และ กำหนดการวัดและประเมินผล 2. การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร 3. การทดลองใช้หลักสูตร และ 4. การประเมินหลักสูตร สถิติที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การทดสอบที

ผลการศึกษาวิจัย

1. ได้หลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปศึกษา DBAE ที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยเนื้อหา 4 แกน คือ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลปะ

2. ผลการประเมินหลักสูตรแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ

2.1 การประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้มีคุณภาพระดับดี ผ่านเกณฑ์ที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนดไว้ทุกประการ

2.2 การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของผู้เข้าฝึกอบรม ด้วยการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของผู้เข้าฝึกอบรม มีความก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

คำสำคัญ : หลักสูตรฝึกอบรม แนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปศึกษา DBAE ความต้องการพัฒนาทางวิชาการ ครูศิลปศึกษา

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The research aims to develop the training curriculum for art education teachers based on DBAE. It was research and development. The sample 50 art education teachers in prachinburi province, using with simple random sampling. There are 4 parts of this research; 1. The designing curriculum, it divides into 6 steps which are the academic requirement analysis, curriculum's objectives determination, and curriculum content determination, analyze the training attendances, create the academic activities, and determine the measurement and evaluation. 2. The curriculum improvement and development 3. Curriculum implementation and 4 Curriculum evaluation. The statistics of this research are average, standard deviation and t-test

Research result revealed that:

1. The curriculum for art education teacher training based on DBAE has quality, the content contains 4 cores that are aesthetics, art criticism, art practice and art history.

2. The evaluation; there are 2 issues as follow:

2.1 Quality evaluation, by the specialists, the specialist evaluated this training curriculum and indicated that the quality of this curriculum was rising with "Good" evaluation. This curriculum meets the standard of the specialists.

2.2 The achievement evaluation; the attendances have been done the evaluation by pre test and post test of training. The result shows that the achievement of the attendances is growing up with the significant of .01

Keywords : Training curriculum, Art of painting, DBAE, Academic requirement, Art education teachers.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทั้งในด้านปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้เป็นระยะๆ การวิจัย การศึกษา การสังเกตการณ์ การประเมินการเรียนการสอนและหลักสูตร เป็นกระบวนการหนึ่งนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาไทย (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545, หน้า 1) ในด้านการศึกษาทางด้านศิลปศึกษาของไทยนั้นก็เช่นกัน การศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโดยตลอด เดิมทีนั้นยังไม่มีระบบการเรียนที่แน่นอน ไม่มีการจัดลำดับเนื้อหา ไม่มีกำหนดเวลาของการเรียนที่แน่นอน มีลักษณะ

เป็นการเรียนรู้แบบช่างฝึกหัด ผู้สอนจะถ่ายทอดวิชาที่ตนถนัด และวิธีสอนก็จะแตกต่างกันไปตามแบบเฉพาะตนของครู โดยมีได้คำนึงถึงวิธีการถ่ายทอดความรู้ หลักเกณฑ์ หรือทฤษฎีการเรียนรู้ใดๆ จนกระทั่งพุทธศักราช 2503 จึงมีการเรียนการสอนวิชาที่เรียกว่า ศิลปศึกษา ในหลักสูตรประถมศึกษา และมัธยมศึกษาเป็นต้นมา

ในกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษาของไทยในสภาพปัจจุบันนั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้จัดเนื้อหาทางด้านศิลปศึกษาไว้ในสาระทัศนศิลป์ และได้รวมกับสาระดนตรี และสาระนาฏศิลป์อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เรียกว่ากลุ่มสาระศิลปะ ซึ่ง

เป็น 1 ใน 8 กลุ่มสาระตามโครงสร้างของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระ และตัวชี้วัดเป็นตัวกำหนดผลการเรียนที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ ครูผู้สอนศิลปศึกษาจะต้องเป็นผู้ชำนาญการทั้งทางด้านทฤษฎี และปฏิบัติ โดยมีความรู้ครอบคลุมในสาระความรู้ตามแนวคิดแบบขบวนการปฏิรูปหลักสูตรศิลปศึกษาแบบ DBAE 4 แกน คือ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลป์ สอดคล้องกับแนวทางส่งเสริมศิลปะเด็กโดยเริ่มตั้งแต่สถาบันฝึกหัดครูศิลปะต้องมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มทักษะใน 5 เรื่องคือ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ศิลป์ทางประเทศแถบตะวันออก ความรู้ทางด้านสุนทรียศาสตร์ ความรู้และทักษะทางการวิจารณ์ และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ รวมทั้งความรู้และทักษะในเทคนิควิธีการสอนในแต่ละระดับ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535, หน้า 114)

สภาพที่ปรากฏในการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปศึกษาในประเทศไทยปัจจุบันนี้ พบปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการเรียน การสอน ด้านสื่อและอุปกรณ์ ด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียน และอื่น ๆ ปัญหาที่เป็นต้นเหตุสำคัญ และเป็นอุปสรรคต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปศึกษานั้นเป็นปัญหาใหญ่ที่ผู้วิจัยพบในการทำวิจัยในหัวข้อการศึกษาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 จังหวัดภาคตะวันออก (บุญเสริม วัฒนกิจ, 2551) นั่นคือ ครูผู้สอนศิลปศึกษาส่วนมากมีความรู้พื้นฐานทางศิลปะไม่ครบทั้ง 4 แกน และ ส่วนมากไม่ได้จบการศึกษาในสาขาทางการสอนศิลปะหรือสาขา ที่เกี่ยวข้อง ครูที่สอนศิลปะในโรงเรียนเป็นครูที่มีความรู้ความชำนาญ

ในสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น พลศึกษา วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย เป็นต้น มีโรงเรียนจำนวนมากที่ขาดครูผู้สอนศิลปะที่มีความเข้าใจวิธีสอนอย่างแท้จริง ส่วนใหญ่มองไม่เห็นความสำคัญของวิชานี้ กลับมองว่าเป็นวิชาเสริมประสบการณ์ทางด้านใช้กำลังมากกว่าใช้ความคิด ถ้าเปรียบวิชาศิลปะเหมือนเรือคนบังคับหางเสือ ก็ควรเป็นครูศิลปะ ไม่ใช่ใครก็ได้ เพราะถ้าใครก็ได้เป็นผู้สอนศิลปะวิชาศิลปะก็ควรเรียกเสียใหม่ว่า "วิชาอะไรก็ได้" บางโรงเรียนมีการบริหารที่ขอดีเยี่ยม ใช้งบประมาณแต่ละปีมากมายโรงเรียนมีขนาดใหญ่โต แต่ไม่เคยประสบความสำเร็จในการสอนศิลปะแก่เด็กเลย เนื่องจากขาดการสนับสนุนวิชานี้ หรือไม่ก็ขาดแคลนบุคลากรที่ถนัดทางด้านนี้โดยเฉพาะ (พระพงษ์ กุลพิศาล, 2546, หน้า 142) นอกจากนี้ วิชาศิลปศึกษายังถูกมองว่าเป็นวิชาที่ไม่มีความสำคัญ เทียบเท่ากับ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ราชภัฏ สมัช (อ้างถึงในมะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545, หน้า 23) กล่าว ว่า ศิลปศึกษาเป็นสาขาที่มีความรู้อันเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตัวที่จะให้แก่ผู้เรียน มิใช่ทางผ่านหรือเครื่องมือไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดเดิมของปรัชญาพัฒนาการเท่านั้น และเนื่องจากวิชาศิลปะก็ให้ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียนศิลปศึกษาจึงเป็นวิชาที่สำคัญและจำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถและชำนาญการทางด้านศิลปศึกษาเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีทางศิลปะ หากไม่ได้รับการปลูกฝังตามแนวทางที่ถูกวิธี และถูกต้องตามหลักวิชาที่เป็นแก่นแท้จากผู้สอนที่มีความรู้อย่างลึกซึ้งตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เป็นต้นเหตุและสาเหตุหลัก ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เห็นคุณค่าและซาบซึ้งต่อศิลปะ และเป็นผู้ให้และจรรโลงวัฒนธรรม (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545, หน้า 30) การแก้ปัญหาโดยการรับสมัครครูศิลปศึกษารัฐตามโรงเรียนเพิ่มนั้นเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องรอนโยบายจากรัฐบาล ซึ่งบาง

ครั้งอาจไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เท่าที่ควร ปัญหานี้ก็จะถูกกลืนและถูกปล่อยให้เรื้อรังต่อไป บุคลากรที่มีอยู่ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษาที่เป็นครูผู้สอนศิลปะศึกษาแต่จบไม่ตรงสาขาวิชานั้นมีอยู่มาก สิ่งที่ได้ดำเนินการแก้ปัญหาในสภาวะปัจจุบันคือการพัฒนาองค์ความรู้ของครูผู้สอนซึ่งแต่ละคนอาจมีความรู้ในสาระความรู้บางแขนงอยู่ การศึกษาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปะศึกษาในสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพัฒนานุเคราะห์ทางด้านการสอนศิลปะศึกษาของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปะศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวสิ่งที่ทำได้ในการแก้ปัญหาในสภาวะปัจจุบันคือการพัฒนาองค์ความรู้ของครูผู้สอนศิลปะศึกษา ให้มีการพัฒนาความรู้ทางด้านศิลปะให้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปะศึกษาตามแนวคิดแบบขบวนการปฏิรูปหลักสูตรศิลปะศึกษาแบบ DBAE 4 แกน คือ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยใช้ข้อมูลจากผลการศึกษาศภาพความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูศิลปะศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออก 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด จังหวัดระยอง จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดชลบุรี เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ให้แก่ครูผู้สอนศิลปะศึกษาที่มีความต้องการการพัฒนาทางวิชาการมากที่สุดในแต่ละด้าน ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยมาแล้ว โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีคุณภาพ สามารถนำหลักสูตรจากการวิจัยไปจัดฝึกอบรม ให้แก่ครูผู้สอนศิลปะศึกษาได้รับการพัฒนาทางวิชาการแก่ตนเองและการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปะศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปะศึกษาแบบ DBAE

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ เหมาะสมสำหรับการจัดฝึกอบรมครูศิลปะศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปะศึกษาแบบ DBAE
2. เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจจะจัดฝึกอบรมครูศิลปะศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปะศึกษาแบบ DBAE ให้แก่ครูผู้สอนศิลปะศึกษา ได้จัดฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปะศึกษา
3. ครูผู้สอนศิลปะศึกษาที่ได้รับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะทางศิลปะศึกษา 4 ด้าน คือ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลป์ การวาดภาพระบายสี และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเองและการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปะศึกษาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปะศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปะศึกษาแบบ DBAE ในสาระความรู้ 4 แกน ได้แก่ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ ประวัติศาสตร์ศิลป์
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากร เป็นครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัดในจังหวัดปราจีนบุรี
กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัดในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 50 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย Simple Random Sampling

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมแบ่งขั้นตอนออกเป็น 6 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์หาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการ

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นที่ 3 กำหนดเนื้อหาของหลักสูตร

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ผู้เข้าอบรม

ขั้นที่ 5 กำหนดกิจกรรมการฝึกอบรม

ขั้นที่ 6 กำหนดการวัดและประเมินผล

2. การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

3. การทดลองใช้หลักสูตร

4. การประเมินหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม มีกระบวนการดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์หาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการ การศึกษาหาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษาจากผลงานวิจัย เรื่อง การศึกษาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 จังหวัดภาคตะวันออก ที่ผู้วิจัยเคยศึกษาวิจัยปี พ.ศ. 2551 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 4 ด้าน สรุปได้ว่า

1.1 สุนทรียศาสตร์ ครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา มีความต้องการการพัฒนาในด้านสุนทรียศาสตร์ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การพัฒนาด้านสุนทรียศาสตร์ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาด้านศิลปะนิยมตามลำดับ ระดับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งด้านอยู่ในระดับมาก และครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความต้องการการพัฒนาในด้าน

สุนทรียศาสตร์ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การพัฒนาด้านสุนทรียศาสตร์ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาด้านศิลปะนิยมตามลำดับ ระดับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งด้านอยู่ในระดับมาก

1.2 ศิลปวิจารณ์ ครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา มีความต้องการการพัฒนาทางวิชาการในด้านศิลปวิจารณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาด้านการประเมินค่าผลงานศิลปะ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาด้านการวิจารณ์ผลงานศิลปะตามลำดับ ระดับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความต้องการการพัฒนาทางวิชาการในด้านศิลปวิจารณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาด้านการประเมินค่าผลงานศิลปะ รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาด้านการวิจารณ์ผลงานศิลปะตามลำดับ ระดับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งด้านอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านศิลปะปฏิบัติ ครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา มีความต้องการการพัฒนาในด้านศิลปะปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การพัฒนาด้านการเขียนภาพระบายสีรองลงมา ได้แก่ การพัฒนาด้านงานออกแบบสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ และน้อยที่สุด ได้แก่ การพัฒนาด้านงานสานถักทอตามลำดับ ระดับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความต้องการการพัฒนาในด้านศิลปะปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การพัฒนาด้านการเขียนภาพระบายสีรองลงมา ได้แก่ การพัฒนาด้านงานออกแบบสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ และน้อยที่สุด ได้แก่ การพัฒนาด้านงานสานถักทอตามลำดับ ระดับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งด้านอยู่ในระดับมาก

1.4 ประวัติศาสตร์ศิลป์ ครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา มีความต้องการการพัฒนาทางวิชาการในด้านประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาด้านประวัติศาสตร์

ศิลปะไทยรองลงมา ได้แก่ การพัฒนาด้านศิลปะสมัยใหม่ และน้อยที่สุด ได้แก่ การพัฒนาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกตามลำดับ ระดับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนครูผู้สอนศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความต้องการพัฒนาทางวิชาการในด้านประวัติศาสตร์ศิลปะอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะศึกษาไทย รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาด้านศิลปะสมัยใหม่ และน้อยที่สุด ได้แก่ การพัฒนาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกตามลำดับระดับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการรวมทั้งด้านอยู่ในระดับมาก (บุญเสริม วัฒนกิจ, 2551, หน้า 89-90)

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จากความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปะศึกษา 4 ด้าน สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ได้คือ เพื่อให้ครูผู้สอนศิลปะศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ในสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และ ประวัติศาสตร์ศิลปะ

ขั้นที่ 3 กำหนดเนื้อหาของหลักสูตร

จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสามารถกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปะศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปะศึกษาแบบ DBAE ได้ดังนี้

3.1 สุนทรียศาสตร์ เนื้อหาประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปทางสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีทางด้านความงาม ศิลปะกับมนุษย์ ความงามในสิ่งแวดล้อม ชรามชาติ และศิลปะ การรับรู้ การเรียนรู้ และการแสดงออกทางความงาม ทักษะศิลป์และรูปแบบ มิติสัมพันธ์ทางศิลปะกับมนุษย์ ความงามกับสุนทรียศาสตร์

3.2 ศิลปวิจารณ์ เนื้อหาประกอบด้วย ความสำคัญและจุดมุ่งหมายของการวิจารณ์ ลักษณะของการวิจารณ์ ศิลปวิจารณ์ในศิลปะศึกษา นักวิจารณ์ศิลปะ การวิจารณ์ทางทัศนศิลป์ แนวโน้มศิลปวิจารณ์กับ

ศิลปะศึกษา การประเมินค่าศิลปะเด็กในปัจจุบันและการประเมินคุณภาพของศิลปะกรรม กระบวนการและวิธีการวิจารณ์ สาธิตของการวิจารณ์ศิลปะ การสอนศิลปะวิจารณ์

3.3 ศิลปะปฏิบัติ เนื้อหาประกอบด้วย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทฤษฎีศิลปะ ความหมายและความสำคัญของการจัดองค์ประกอบศิลปะ องค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานศิลปะ รูปแบบการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ ทฤษฎีสี การจัดภาพ การสร้างสรรค์งานศิลปะ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์

3.4 ประวัติศาสตร์ศิลปะ เนื้อหาประกอบด้วย ศิลปกรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะอียิปต์ ประวัติศาสตร์ศิลปะเมโสโปเตเมีย ประวัติศาสตร์ศิลปะกรีก ประวัติศาสตร์ศิลปะโรมัน ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกสมัยกลาง ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกสมัยฟื้นฟู และสมัยหรรษา ฟังก์ชัน ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกสมัยใหม่ยุคต้น ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกสมัยใหม่ ประวัติศาสตร์ศิลปะอินเดีย ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน ประวัติศาสตร์ศิลปะเขมร และประวัติศาสตร์ศิลปะไทย

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ผู้เข้าอบรม

วิเคราะห์จากคุณลักษณะของผู้เข้าอบรม โดยศึกษาจากผลงานวิจัย เรื่อง การศึกษาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการ ของครูผู้สอนศิลปะศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 จังหวัดภาคตะวันออก ซึ่งมีข้อมูลพื้นฐานของครูศิลปะ ใน 7 จังหวัดภาคตะวันออกที่แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 100 จบไม่ตรงสาขาวิชาศิลปะศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง ส่วนในระดับมัธยมศึกษาครูผู้สอนศิลปะศึกษาที่จบตรงสาขาหรือสาขาที่เกี่ยวข้องมีร้อยละ 40 และไม่ตรงร้อยละ 60 (บุญเสริม วัฒนกิจ, 2551, หน้า 92) และในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะปฏิบัติทางศิลปะด้านการวาดภาพพระบายสี ตามความต้องการการ

พัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษา ของผู้วิจัย ในปี 2554 พบข้อมูลที่เป็นคุณลักษณะของผู้เข้าฝึกอบรมที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 40 คน ได้ผลการวิเคราะห์ คือ ครูผู้สอนศิลปศึกษามีวุฒิทางการศึกษาอื่น ๆ มากที่สุด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 95 และวุฒิทางการศึกษาในสาขาวิชาทางการสอนศิลปะ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 5

ข้อมูลจากงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องข้างต้น เป็นข้อมูลตั้งต้นสำหรับการกำหนดกิจกรรมฝึกอบรม ซึ่งการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปศึกษาแบบ DBAE ครั้งนี้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกันดังนี้

ครูผู้สอนศิลปศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดเป็นเพศหญิง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และเป็นเพศชายจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ตามลำดับ ครูผู้สอนศิลปศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดมีวุฒิทางการศึกษา อื่น ๆ จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 92 และวุฒิทางการศึกษาในสาขาวิชาทางการสอนศิลปะ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8

ขั้นที่ 5 กำหนดกิจกรรมฝึกอบรม

จากการวิเคราะห์ผู้เข้าอบรมโดยใช้ข้อมูลจากผลงานวิจัย เรื่อง การศึกษาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 100 จบไม่ตรงสาขาวิชาศิลปศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง ส่วนในระดับมัธยมศึกษาครูผู้สอนศิลปศึกษาที่จบตรงสาขาหรือสาขาที่เกี่ยวข้องมีร้อยละ 40 และไม่ตรงร้อยละ 60 (บุญเสริม วัฒนกิจ, 2551, หน้า 92) และงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะปฏิบัติทางศิลปะด้านการวาดภาพระบายสี ตามความต้องการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลที่เป็นคุณลักษณะ

ของผู้เข้าฝึกอบรมที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 40 คน เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติม ได้ผลการวิเคราะห์ คือ ผู้เข้าอบรมจบการศึกษาวุฒิอื่น ๆ ที่ไม่ตรงกับสาขาทางการสอนศิลปะหรือสาขาที่เกี่ยวข้องมากที่สุดถึงร้อยละ 95 กระบวนการฝึกอบรมจึงมุ่งเน้นให้ผู้เข้าฝึกอบรมได้ฟังบรรยาย การสาธิต และฝึกปฏิบัติ

งานวิจัย เรื่องนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลที่เป็นคุณลักษณะของผู้เข้าฝึกอบรมที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติม ได้ผลการวิเคราะห์ คือ ผู้เข้าอบรมจบการศึกษาวุฒิอื่น ๆ ที่ไม่ตรงกับสาขาทางการสอนศิลปะหรือสาขาที่เกี่ยวข้องมากที่สุดถึงร้อยละ 92 ซึ่งกระบวนการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้าฝึกอบรมได้ฟังบรรยาย การสาธิต และฝึกปฏิบัติจึงเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง ตามที่วิเคราะห์ไว้

ขั้นที่ 6 กำหนดการวัดและประเมินผล

การฝึกอบรมครูศิลปศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปศึกษาแบบ DBAE ประเมินผลการฝึกอบรมโดยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรม เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล คือ แบบทดสอบความรู้ทางศิลปะ ด้านสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลปะซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารการสร้างแบบทดสอบ การวัดผล และ ประเมินผล

2. วิเคราะห์เนื้อหา และ จุดประสงค์การเรียนรู้

3. สร้างแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรม ให้สอดคล้องกับเนื้อหา และ จุดประสงค์การเรียนรู้ จำนวน 50 ข้อ

4. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และ ด้านเนื้อหา 5 ท่าน ประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยประเมินผลจากค่าความสอดคล้อง (IOC) ดังนี้ความสอดคล้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.60 ถือว่าใช้ได้ และเมื่อคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่าทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 ถือว่าใช้ได้ดี

5. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอบรมไปทดสอบกับครูศิลปศึกษาในจังหวัดระยอง และชลบุรีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

6. นำผลการทดสอบมาตรวจให้คะแนน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อ ดังนี้
ตอบถูก ได้ 1 คะแนน
ตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบเกิน 1 ตัวเลือก ได้ 0 คะแนน

7. นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบรายข้อ ได้ข้อสอบที่มีความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง .21 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) .23-.75 จำนวน 50 ข้อ แสดงว่าแบบทดสอบสามารถใช้ในการทดสอบได้ทั้ง 50 ข้อ

8. นำข้อสอบที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่นแบบคูเดอร์ – ริชาร์ดสัน (Kuder – Richardson Method) โดยใช้สูตร KR – 20 (ภัทรา นิคมานนท์, 2534, หน้า 60) พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมที่สร้างขึ้นมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ .84

ขั้นตอนที่ 2 การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาหาข้อบกพร่องของหลักสูตรฝึกอบรมที่ควรปรับปรุงแก้ไข โดยนำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และ ด้านเนื้อหา 5 ท่าน ประเมินหลักสูตร โดยประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ได้ผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ดังนี้

1. ดัชนีความสอดคล้องระหว่างความต้องการการฝึกอบรมกับจุดประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมเท่ากับ 1.0 ถือว่าใช้ได้ดี

2. ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมกับเนื้อหาวิชา เท่ากับ 1.0 ถือว่าใช้ได้ดี

3. ดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาวิชา สอดคล้องกับกระบวนการฝึกอบรมเท่ากับ 1.0 ถือว่าใช้ได้ดี

4. ดัชนีความสอดคล้องระหว่างการวัดและประเมินผลกับจุดประสงค์ของหลักสูตรเท่ากับ .8 ถือว่าใช้ได้ดี

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

นำหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปะแบบ DBAE ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปดำเนินการฝึกอบรมให้กับครูผู้สอนศิลปศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน โดยทำหนังสือเชิญให้เข้าร่วมอบรมในวันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 เวลา 8:00 – 17:00 น. ถึงวันศุกร์ที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2556 เวลา 8:00 – 17:00 น.รวมเวลาพัก ทั้งหมด 4 วัน คิดเป็นเวลาตามหลักสูตร 29 ชั่วโมง ณ บ้านภูธรินทร์ ต.เนินหอม อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี โดยผู้วิจัยและวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะปฏิบัติทางศิลปะ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และศิลปวิจารณ์ เป็นวิทยากร และดำเนินการฝึกอบรม จำนวน 5 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร

ผู้วิจัยทำการประเมินเป็น 2 ส่วน คือ ประเมินคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของผู้เข้าอบรม โดยทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม

1. การประเมินคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ

1.1 การกำหนดเกณฑ์คุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

การกำหนดเกณฑ์คุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมที่เหมาะสมสำหรับใช้เพื่อการฝึกอบรม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและด้านเนื้อหา 5 ท่าน ได้กำหนดเกณฑ์คุณภาพของหลักสูตรที่สามารถไปใช้สำหรับการฝึกอบรม จำเป็นต้องมีเกณฑ์คุณภาพในระดับดี

1.2 ผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตร ฝึกอบรมที่พัฒนาแล้ว

การประเมินคุณภาพของหลักสูตรที่พัฒนาแล้วผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและด้านเนื้อหา 5 ท่าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.2 อยู่ในระดับดี

2. การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการอบรม

2.1 ผลการทดสอบก่อนการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบความรู้ที่ผ่านการตรวจคุณภาพแล้ว จำนวน 50 ข้อ ผลการทดสอบได้คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 30.80

2.2 ผลการทดสอบหลังการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบความรู้ที่ผ่านการตรวจคุณภาพแล้วชุดเดียวกัน ผลการทดสอบได้คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 46.82

2.3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอบรม จากการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม นำผลต่างความก้าวหน้าของคะแนนในแบบทดสอบความรู้ของผู้เข้าฝึกอบรมจำนวน 50 คน ไปหาค่า t-test (t-dependent) และผลสัมฤทธิ์ทางการฝึกอบรมของครูผู้สอนศิลปศึกษา ที่เข้าฝึกอบรมแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปศึกษาแบบ DBAE ที่พัฒนานี้ผ่านเกณฑ์คุณภาพที่กำหนดทั้ง 2 ประการ คือ เกณฑ์การประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ หลักสูตรที่พัฒนานี้มีคุณภาพระดับดีผ่านเกณฑ์ที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนด และ เกณฑ์ผลสัมฤทธิ์ทางการฝึกอบรมที่ก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ดำเนินการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม โดยประยุกต์ตามแนวทางของฮิลดา ทาบา Tabo มี 4 ชั้นและมีความแตกต่างในขั้นตอนบางขั้นตอน โดยแบ่งขั้นตอนการสร้างหลักสูตรออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ

1.1 วิเคราะห์หาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการ

ครูผู้สอนศิลปศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา มีความต้องการการพัฒนาทางวิชาการจำแนกเป็นสาระได้ 4 แกน คือ ศิลปะปฏิบัติ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะวิจารณ์

1.2 กำหนดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ได้คือ เพื่อให้ครูผู้สอนศิลปศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ในศิลปะปฏิบัติ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะวิจารณ์

1.3 กำหนดเนื้อหาของหลักสูตร เนื้อหาประกอบด้วย 1)ศิลปะปฏิบัติ ด้านการวาดภาพพระบายสี และงานออกแบบสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ 2) สุนทรียศาสตร์ 3)ประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านศิลปะไทย ศิลปะสมัยใหม่ ศิลปะตะวันตก 4)ศิลปะวิจารณ์ ด้านการประเมินค่าผลงานศิลปะ และการวิจารณ์ผลงานศิลปะ

1.4 วิเคราะห์ผู้เข้าอบรม จากคุณลักษณะของผู้เข้าอบรม โดยศึกษาจากผลงานวิจัย เรื่อง การศึกษาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการ ของครูผู้สอนศิลปศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 จังหวัดภาคตะวันออก และในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะปฏิบัติทางศิลปะด้านการวาดภาพพระบายสี ตามความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษาของผู้วิจัยในปี 2554 พบว่า ครูศิลปศึกษาที่จบไม่ตรงสาขามีจำนวนมาก

1.5 กำหนดกิจกรรมการฝึกอบรม จากการวิเคราะห์ผู้เข้าอบรม

กระบวนการฝึกอบรมมุ่งเน้นให้ผู้เข้าฝึกอบรมได้ฟังบรรยาย ดูการสาธิต และฝึกปฏิบัติใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม 29 ชั่วโมง

1.6 กำหนดการวัดและประเมินผล ประเมินผลการฝึกอบรมโดยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล คือ แบบทดสอบความรู้

2. การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและด้านเนื้อหา จำนวน 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรแล้วจึงปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เห็นว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกันทุกด้าน และได้เสนอแนะข้อควรปรับปรุงแก้ไข เรื่องแผนการฝึกอบรมควรเพิ่มการวัดและประเมินผลลงตอนท้ายของทุก ๆ หน่วย

3. การทดลองใช้หลักสูตร ดำเนินการจัดการฝึกอบรมให้กับครูผู้สอนศิลปศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 50 คนโดยผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ 4 แกนเป็นวิทยากร และดำเนินการฝึกอบรม

4. การประเมินหลักสูตร ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ 2 ประเด็น ดังนี้ คือ

4.1 การประเมินคุณภาพหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและด้านเนื้อหา 5 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนามีคุณภาพระดับดี ผ่านเกณฑ์คุณภาพที่กำหนด สามารถนำไปฝึกอบรมกับครูผู้สอนศิลปศึกษาได้ดี

4.2 การประเมินคุณภาพหลักสูตร โดยการฝึกอบรมจริง โดยนำหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาที่มีเนื้อหา 4 แกน คือ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลปะไปฝึกอบรมกับครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัดในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 50 คน ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการฝึกอบรม ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้าอบรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาหลักสูตร

ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปศึกษาแบบ DBAE ทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีคุณภาพและเหมาะสมสำหรับการฝึกอบรมความรู้ทางสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลปะ แก่ครูศิลปศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปตามขั้นตอนของการนำเสนอแนวทางการวิจัยทุกขั้นตอน กล่าวคือ

1.1 การสร้างหลักสูตร ได้เริ่มกระบวนการโดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษา โดยศึกษาข้อมูลจากผลงานวิจัย เรื่องการศึกษาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการ ของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 จังหวัดภาคตะวันออก (บุญเสริม วัฒนกิจ, 2551) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านศิลปะสรุปได้ว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา และ ระดับมัธยมศึกษา มีระดับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการทั้ง 4 แกน คือ 1. สุนทรียศาสตร์ 2. ศิลปวิจารณ์ในด้าน การประเมินค่าผลงานศิลปะ และการวิจารณ์ผลงานศิลปะ 3. ศิลปะปฏิบัติในด้าน การวาดภาพพระบายสีและงานออกแบบสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ 4. ประวัติศาสตร์ศิลปะ ในด้านศิลปะไทย ศิลปะสมัยใหม่ และศิลปะตะวันตก ซึ่งเป็นความต้องการการพัฒนาทางวิชาการอยู่ในระดับมาก จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวทำให้ได้ความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูศิลปศึกษา เป็น 4 เรื่อง ประกอบด้วยจำนวนเนื้อหาในแต่ละเรื่องคือ เรื่องสุนทรียศาสตร์ 8 บท เรื่องศิลปวิจารณ์ 10 บท เรื่องศิลปะปฏิบัติ 10 บท และประวัติศาสตร์ศิลปะ 13 บท การวิเคราะห์หากความต้องการที่ถูกต้องเป็นผลให้หลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาตามแนวคิดขบวนการปฏิรูปศิลปะ DBAE ที่พัฒนาแล้วมีคุณภาพผ่านเกณฑ์

ที่กำหนดทุกประการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิมา ศิริคำหอม (2542, หน้า 51) ว่ากระบวนการประเมินหาความจำเป็นในการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์ต่อผลการฝึกอบรม การนำเอากระบวนการประเมินหาความจำเป็นในการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการฝึกอบรม จะทำให้การจัดฝึกอบรมนั้นสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมในแผนการฝึกอบรมทั้ง 4 เรื่อง ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับเนื้อหา สามารถกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ และผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินว่าจุดมุ่งหมายที่กำหนดนั้นมีความสอดคล้องกับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปะศึกษา ทั้ง 4 เรื่องเป็นอย่างดี ทำให้หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนามีคุณภาพผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

1.3 การกำหนดโครงสร้างเนื้อหาและระยะเวลาในการฝึกอบรม ได้กำหนดเนื้อหาให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทุกประการ โดยกำหนดระยะเวลาในการฝึกอบรมไว้ 29 ชั่วโมง เมื่อทำการฝึกอบรมจริงพบว่า ระยะเวลาในการฝึกอบรมที่กำหนดไว้นั้นพอดีกับเนื้อหา และกิจกรรม โดยเฉพาะการสาธิตกระบวนการวาดภาพพระบายสี และกระบวนการทางทักษะปฏิบัติทางศิลปะ เป็นที่สนใจ เช่นเดียวกับงานวิจัยของผู้วิจัยเอง (บุญเสริม วัฒนกิจ, 2554, หน้า 92) ที่ว่าผู้เข้าอบรมมีปัญหาข้อสงสัยในกระบวนการทางทักษะปฏิบัติ ก็จะมีการอธิบายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับทักษะปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน จึงทำให้การฝึกอบรมได้รับความสนใจกว่าการฟังบรรยายเป็นพิเศษ

1.4 การวิเคราะห์ผู้เข้าอบรม เป็นการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เข้าอบรมเบื้องต้น โดยศึกษาจากผลงานวิจัยของผู้วิจัย เรื่อง การศึกษาความต้องการ

การพัฒนาทางวิชาการ ของครูผู้สอนศิลปะศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 จังหวัดภาคตะวันออก ซึ่งมีข้อมูลพื้นฐานของครูศิลปะ ใน 7 จังหวัดภาคตะวันออกที่แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 100 จบไม่ตรงสาขาวิชาศิลปะศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง ส่วนในระดับมัธยมศึกษาครูผู้สอนศิลปะศึกษาที่จบตรงสาขาหรือสาขาที่เกี่ยวข้องมีร้อยละ 40 และไม่ตรงร้อยละ 60 (บุญเสริม วัฒนกิจ, 2551, หน้า 92) และงานวิจัยของผู้วิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะปฏิบัติทางศิลปะด้านการวาดภาพพระบายสี ตามความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปะศึกษา ที่แสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนศิลปะศึกษาผู้เข้าอบรมมีวุฒิทางการศึกษา อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 95 และวุฒิทางการศึกษาในสาขาวิชาทางการสอนศิลปะ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 5 (บุญเสริม วัฒนกิจ, 2554, หน้า 78) ซึ่งวุฒิทางการศึกษาของครูผู้สอนศิลปะศึกษาเป็นตัวชี้วัดความรู้พื้นฐานของผู้เข้าอบรมได้เป็นอย่างดี และการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะผู้เข้าอบรมครั้งนี้ ทำให้สามารถกำหนดกิจกรรมการฝึกอบรมที่เหมาะสมและทำให้การจัดการฝึกอบรมบรรลุผลตามที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ บุญเสริม วัฒนกิจ (2554, หน้า 88) ที่ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะผู้เข้าอบรมที่ถูกต้อง ทำให้สามารถกำหนดกิจกรรมการฝึกอบรมที่เหมาะสมและทำให้การจัดการฝึกอบรมบรรลุผลตามที่ตั้งไว้ และข้อสังเกตที่ได้จากการเก็บข้อมูลคุณลักษณะของผู้เข้าอบรมในการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลเดิมคือครูผู้สอนศิลปะศึกษาจบการศึกษาวุฒิอื่น ๆ ที่ไม่ตรงกับสาขาทางการสอนศิลปะหรือสาขาที่เกี่ยวข้องมากที่สุดถึงร้อยละ 92 และวุฒิทางการศึกษาในสาขาวิชาทางการสอนศิลปะ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ยิ่งทำให้การจัดการฝึกอบรมบรรลุผลตามที่ตั้งไว้

1.5 การจัดกิจกรรมในการฝึกอบรม ได้จัดกิจกรรมฝึกอบรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เข้าอบรม เนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ความรู้ทางศิลปะ 4 แขน คือ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้วยครูผู้สอนศิลปะศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาในสาขาทางการสอนศิลปะหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง จึงมุ่งเน้นให้ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้เนื้อหาโดยการบรรยาย และกระบวนการทางทักษะปฏิบัติทางศิลปะโดยการบรรยายและการสาธิต ในสัดส่วนเวลาตามเนื้อหาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระศิลปะ สาระทัศนศิลป์ มาตรฐาน 1.1 และมาตรฐาน 1.2 เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้มีส่วนร่วมในกระบวนการบรรยายและการสาธิต โดยครูผู้สอนศิลปะได้รับฟังการบรรยายและฝึกปฏิบัติ

1.6 การวัดและประเมินผล โดยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรม ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรม ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และ ด้านเนื้อหา 5 ท่าน ประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยดัชนีความสอดคล้องทั้งหมดเท่ากับหรือมากกว่า 0.6 ถือว่าใช้ได้ เมื่อนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอบรมไปทดสอบกับครูศิลปศึกษานอกกลุ่มตัวอย่าง ได้ข้อสอบที่มีความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง .21 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) .23 -.75 สามารถใช้ในการทดสอบได้ นำข้อสอบที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่นแบบคูเดอร์ – ริชาร์ดสัน (Kuder – Richardson Method) โดยใช้สูตร KR – 20 (ภัทรา นิคมานนท์, 2534, หน้า 60) พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมที่สร้างขึ้นมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ .84

2. การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและด้านเนื้อหา จำนวน 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เห็นว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกัน

ทุกด้าน และได้เสนอแนะข้อควรปรับปรุงแก้ไข เรื่องแผนการฝึกอบรมควรเพิ่มการวัดและประเมินผลลงตอนท้ายของทุก ๆ หน่วย

3. การทดลองใช้หลักสูตร

ดำเนินการจัดการฝึกอบรมให้กับครูผู้สอนศิลปศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 50 คนโดยผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ 4 แขนเป็นวิทยากร และดำเนินการฝึกอบรม

การจัดกิจกรรมฝึกอบรมดังกล่าวทำให้ผู้เข้าอบรมมีความสนใจ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการสอนศิลปะอย่างกว้างขวาง ทำให้การฝึกอบรมบรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัญลักษณ์ พรฤทัยรัตน์ (2539, บทคัดย่อ) ว่า ปัญหาของการจัดกิจกรรมในการฝึกอบรม คือ ผู้เข้าอบรมขาดความสนใจเนื่องจากวิทยากรใช้วิธีบรรยายเพียงอย่างเดียว การใช้กระบวนการสาธิตและฝึกปฏิบัติไปพร้อมๆ กันจึงทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ความเข้าใจในสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลปะ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติจริงต้อยออกจากฟังบรรยายได้เป็นอย่างดี

4. การประเมินหลักสูตร

4.1 จากการประเมินหลักสูตร โดยการฝึกอบรมจริงตามหลักสูตร พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของผู้เข้าฝึกอบรมมีความก้าวหน้าทางสถิติ แสดงว่าหลักสูตรที่พัฒนามีคุณภาพผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้สามารถนำไปใช้ฝึกอบรมครูศิลปศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างเหมาะสม และมีคุณภาพ

4.2 จากการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นว่าหลักสูตรมีคุณภาพในระดับดีผ่านเกณฑ์ที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีข้อเสนอแนะบางส่วน เมื่อแก้ไขแล้วได้หลักสูตรที่มีความสอดคล้องทั้งด้าน ความต้องการการพัฒนาทางวิชาการ ด้านเนื้อหาสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลปะ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการฝึกอบรมและการวัดและประเมินผล

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากข้อมูลคุณลักษณะของผู้เข้าอบรมในงานวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนศิลปศึกษามากถึงร้อยละ 92 ไม่ได้จบการศึกษาในสาขาวิชาทางการสอนศิลปะหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งร้อยละ 52 มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา 1-5 ปี รองลงมา มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา มากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 38 และน้อยที่สุด มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 10 และเมื่อทดสอบก่อนการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 30.80 คิดเป็นร้อยละ 60.16 แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนศิลปศึกษายังขาดความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาทางศิลปะ 4 แกน คือสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลปะ สมควรที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทางด้านศิลปศึกษาควรเร่งจัดการฝึกอบรมเพื่อให้ครูผู้สอนศิลปศึกษา ได้มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหา ความรู้และกระบวนการทางศิลปศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษาโดยเฉพาะเนื้อหา 4 แกน คือ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะปฏิบัติ และ

ประวัติศาสตร์ศิลปะนั้นผู้วิจัยเชื่อว่าจะยังคงไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีจำนวนครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอีกมากที่ไม่ได้จบการศึกษาในสาขาวิชาทางการสอนศิลปะหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง สืบเนื่องจากข้อมูลในผลงานวิจัยของผู้วิจัยตั้งแต่ปี 2551 ปี 2554 และผลงานวิจัยชิ้นนี้ ดังนั้นควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาเพิ่มเติมโดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา และมีธยมศึกษา แล้วพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการการพัฒนาทางวิชาการโดยใช้เนื้อหาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของแต่ละระดับ

2. ศึกษาวิจัยประเมินคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาในความรู้ 4 แกนกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เช่น ครูผู้สอนศิลปศึกษาภาคต่างๆ ครูผู้สอนศิลปศึกษาทั่วประเทศ

3. ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูศิลปศึกษาในความรู้ 4 แกน โดยกำหนดกิจกรรมการฝึกอบรมที่แตกต่างกันออกไป เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของผู้เข้าฝึกอบรม

เอกสารอ้างอิง

- ชัยลักษณ์ พรฤทัยรัตน์. (2539). ปัญหาการฝึกอบรมของโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญเสริม วัฒนกิจ. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะปฏิบัติทางศิลปะด้านการวาดภาพพระบายสีตามความต้องการการพัฒนาทางวิชาการของครูผู้สอนศิลปศึกษา. ชลบุรี: ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- _____. (2551). การศึกษาความต้องการการพัฒนาทางวิชาการ ของครูผู้สอนศิลปศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 จังหวัดภาคตะวันออก. ชลบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2546). มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะและศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: ชารอักษร.
- ภัทรา นิคมานนท์. (2534). การประเมินผลและการสร้างแบบทดสอบ. กรุงเทพฯ: อักษราพัฒนา.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2545). ศิลปศึกษาแนวปฏิรูปฯ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2535). การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. กรุงเทพฯ: สุริยาสาน์
- สุทธิมา ศิริคำหอม. (2542). กระบวนการประเมินหาความจำเป็นในการฝึกอบรมที่มีต่อผลการฝึกอบรมของโรงงานอุตสาหกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.